

RITKA KERTBEN

EGY KÖZÉP-EURÓPAI DALLAMCSALÁD¹

A 17. század közép-európai zenéjében több olyan dallam feltűnik, melyek később, széles körű variálódás során dallamcsaládokat alkotnak, s gyökeret vernek csaknem az összes környező nép zenetörténetében és folklórájában. Ilyen dallamcsalád öse például a Kájoni-kódexből ismert *Apor Lázár tánca*,² mely egy könnyen megjegyezhető (immár nem motivikus ismétlésekből álló, hanem strófikus jellegű) dallammá szervezi a 16. századtól ismert hajdútáncok³ vezérmotívumait. Hangszeres és énekes változatai magyar, morva, szlovák, román és horvát népdalgyűjteményekből is előkerültek. Szintén 17. századi eredetű a *Stark-típus*nak nevezett dallamcsoport, melynek öse az 1689-es soproni virginálkönyv egyik magyar tánca.⁴ A Heckel lantkönyvéből (1562) ismert *Ein ungerischer Tanz*⁵ elsősorban szlovák és morva területen folklorizálódott, de magyar népi változatai is vannak.

Hosszasan sorolhatnánk a hasonló dallamokat, melyek mindegyike külön tanulmányt érdemel. A magyar zenetörténet-írás már igen sokat tett a történeti anyag és a népzene közti „átjárók” feltárásában. A 16–17. századi magyar énekelt dallamok folklorizálódását (elsősorban magyar népzenei anyag vizsgálatával) Kodály Zoltán⁶ és Szabolcsi Bence,⁷ majd számos sejtésüket és kutatási eredményeiket felhasználva Szendrei Janka, Dobszay László és Rajeczky Benjamin alapvető közös munkája tárgyalja, szinoptikus táblázatokkal és hangzó melléklettel.⁸ A 18. század kollégiumi dallamait ugyancsak az analógiarendszerek feltárásával adta közre Bartha Dénes.⁹ Szomjas-Schiffert György elsősorban a 16–17. századi közép-európai egyházi népénekek,¹⁰ illetve a visszatérő sorszerkezetű dallamok¹¹ (köztük a most tárgyalt dallamcsalád) nemzetközi kapcsolataival foglalkozott. E gazdag szakirodalom is

¹ Készült az OTKA F 48440. sz. pályázat és az MTA Bolyai János Ösztöndíj támogatásával.

² *Kájoni-kódex* (1634–1671) 140b–141a. Szabolcsi B. 1959, 32.

³ Pl. Szabolcsi B. 1959, I. 1., 8., 9., 12.

⁴ *Ungrl. Tanz.* Szabolcsi B. 1959, II. 71. A dallamcsaládról legújabban: Fajcsák A. 2008.

⁵ Szabolcsi B. 1959, I. 2.

⁶ Pl. Kodály Z. 1952, 26., 46–56. stb.

⁷ Pl. Szabolcsi B. 1959, II. dallamjegyzeteiben említett népzenei analógiák.

⁸ Szendrei J. – Dobszay L. – Rajeczky B. 1979.

⁹ Bartha D. 1935 és Bartha D. – Kiss J. 1953.

¹⁰ Szomjas-Schiffert Gy. 1986.

¹¹ Szomjas-Schiffert Gy. 1978.

hagyott azonban érintetlen területeket, melyek feldolgozása nemzetközi összehasonlító anyag segítségével lehet igazán eredményes.

Dolgozatom a 17. századi eredetű, Közép-Európa-szerte elterjedt ún. *Ritka kertben*-típust mutatja be, szinoptikus táblázatok segítségével. Részben a már ismert párhuzamok, részben saját kutatásaim során feltárt analógiák közös rendszerbe foglalását, motívumok szerinti tagolását és a dallamcsaládba integrálódó egyéb dallamtípusok ismertetését tűztem ki célul – a teljesség igénye nélkül.¹² A zenetörténeti szempontok mellett a szövegcsaládok és a rímelés problémáira is szeretnék rávilágítani. Szomjas-Schiffert módszerét követve arra törekedtem, hogy Közép-Európa minél több népétől keressek adatokat. 67 közreadott dallamból (átfedésekkel) 38 magyar, 16 cseh, 9 szlovák, 10 lengyel és 1 román eredetű.¹³

A DALLAMCSALÁD TÖRTÉNETE ÉS TAGOZÓDÁSA

A *Ritka kertben* dallamtípus nyitómotívumát elsőként 1619 táján, egy lengyel lantkéziratban találjuk meg (*Pt-57*).¹⁴ Ez a változat még nem hordozza a visszatérő formát, hiszen voltaképp az *A*-sor háromféle díszített változatát adja. Néhány évvel később egy német gyűjteményben találkozunk vele;¹⁵ itt már visszatérő szerkezetűnek mondható: $AAA^5A^5BB A$. Rímképlete: $a a b b c c c a$; látható az első *B*-sor belső rímelése. A dallamív **3**-ról indul, s a kvintváltás miatt dallamcsaládunk távoli rokonának tartom csupán.¹⁶

A dallamtípus ősének tekinthető két alapváltozat szinte egyidőben, 1680 körül bukkan föl Magyarországon (*Pt-1*) és Csehországban (*Pt-2*). A magyar ősváltozat szöveg nélküli, és a *Ritka kertben*-alcsoporthoz tartozik.¹⁷ A cseh változat szöveges, és a *ssls ffsf* nyitómotívumú, főleg cseh és lengyel variánsokból ismert altípusba tartozik. *A*-sorának belső rímei iskolázott szerzőre utalnak, jóllehet cseh parasztok énekeként ismert. Érdekes a szlovák vagy morva hatást tükröző líd kvart, mellyel e dallamtípusban csak egy helyen találkozhatunk (*Pt-56*, szlovák dallam).

A 18. századi adatok szintén e két csoporthoz tartoznak. Magyar forrásokban a század utolsó két évtizedében többfelé találkozhatunk a *Vietoriszkézirat* dallamával csaknem egyező melódiával, mely egy közköltészeti lakodalmi szöveggel párosul: *Ritka kertben találisz télben kinyílt virágot*;¹⁸ a vers *A*-sorában belső rímekkel (*Pt-3*). Ide kapcsolható az *Olyan/Igen fürge*,

¹² Az MTA Zenetudományi Intézetének kéziratos népzenei típusrendjében számos (kb. 90 db) magyar változat található, mind a közelebbi, mind a távolabbi rokonság képviselői; részben az alább ismertetett példák. Az adatért Paksa Katalinnak mondok köszönetet.

¹³ A kézirat lezárását követően újabb dallamváltozatok kerültek elő szlovák, cseh és magyar nyelvterületről is. Ezek azonban elég jól beilleszthetők az alább közreadott dallamtípusokba.

¹⁴ A függelékben közölt kották sorszáma *Pt* (Példatár) jel utal.

¹⁵ *Ei, du feiner reuter* (Samuel Scheidt orgonatabulatúrája; Hamburg, 1624). Böhme, F. M. 1966, 434. sz. Közli: Szabolcsi B. 1950, 4.

¹⁶ Az általam közreadott 67 dallam között egyetlen kvintváltót sem találunk!

¹⁷ Emiatt (Ferenczi Ilona javaslatát követve) nevezhetnénk *Vietorisz-típusnak* is.

¹⁸ RMKT XVIII. század VIII. 2006, 112. sz.

mint az ürge, a nyíri dáma kezdetű csúfoló is,¹⁹ amely először a 18. század végén bukkan fel, dallammal pedig az 1830-as években, Tóth István kéziratában (*Pt-2*). Mindkettő gyakran előfordul alkalmi versek, például házasesékek nótajelzéseként is. A jellegzetes metrum megerősítheti a gyanút, hogy a *Kedves Jankóm, kedves Jankóm, oskolában mégy* kezdetű, 1768-os diákpanaszt,²⁰ valamint a *Cur muratur, otiatur nostrum poculum (Miért késik s müladozik már ez a pohár)* kezdetű, 18. század végi kollégiumi bordalt²¹ ugyancsak erre a dallamra énekelték. A 17. századi cseh változat továbbélését egy 1789 körüli kéziratot feljegyzés bizonyítja, ezúttal a hétéves háborúhoz kapcsolódó, 1757 táján keletkezett verssel (*Pt-22*). Elvéve itt is találunk belső rímeket. E szövegek közös ismertetőjegye, hogy – az *Olyan fürge...* egyetlen népi variánsától eltekintve – csak a saját korukban, kéziratok útján folklorizálódtak, diák-értelmiségi körökben voltak ismertek, s a recens folklórig nem jutottak el.

A dallamtípus később általánossá váló karácsonyi szövege először a 18. század második felében fordul elő Magyarországon. A *Vígán zengjetelek, cite-rák* szövegcsalád (népzenei feljegyzések terén a leggazdagabb) 1772 tájáról datálható:

1. Végán Zöngyétek *Citharak*, Jésus Született,
harsogyatok dobb- és trombiták Isten ember let,
a Szűsz ki ötöt hozza,
és méhében fogada,
eztet Gabriel Arkangyal, Aldottnak monda
2. Czifra pompas Palotakat, ő meg vetette,
az Iсталot valosztotta ott Születetett,
jo Udvorlo Szolgai
juhok barmok pasztori
nem es tündér ez Vélágnak földes urai.
3. De az Egek teremője jaszolban fekszik,
mindennek hatalmas ura, polyaban nyukszik,
hogy mi kevélségűnket
ócsmány fősvéségűnket,
azt míveli meg alazvan kényeségűnket
4. Tehat Pastorok Szegények, dəcsekedhettek,
Köztetek *van* az kis Jésus őrvendezhettek,
té tületek sem kincset,
csak tiszta szivet s-lelked
kivan néktek, ez kis Jésus örök életet.²²

¹⁹ RMKT XVIII. század IV. 2000, 80. sz.

²⁰ *Lőcsei énekeskönyv* (1768). Csörsz R. I. 2001, 177. sz.

²¹ RMKT XVIII. század VIII. 2006, 10. sz.

²² *Szárnyai Márton-ék.* (1772) Stoll B. 2002, 1086. sz. OSZK FM 1/1543, 15a–b. Kisebb emendálásokkal, betűhíven közlöm.

Hosszabb szünet után 1831-ben,²³ 1839-ben,²⁴ majd 1890 táján bukkan föl legközelebb e szöveg.²⁵ Előfordulhat viszont, hogy nem mindig e dallamcsaláddal párosult; Volly István fonyódi (Somogy) gyűjtésében, egy bábtáncoltató betlehemes játék elején parlando, recitált változatát énekeltek.²⁶ A 19. század folyamán elsősorban a *Kicsoda az, ki oly nagyon kiált felettünk?* szövegcsalád tagjait jegyezték le, néha kottával (*Pt-13, 17*). A ma ismert legkorábbi változat 1822-ből való:

1. Kicsoda az ki oly nagyon kiált fölöttünk
Mind azt mondja Betlehembe gyorsan hogy mennyünk
Messias ott született
Nékünk Üdvöztünk lett
ajándékot vigyünk néki imádjuk Ötet.
2. Nosza Gubo kelly föl gyorsan vedd rád Bundádat;
te vin Klimo derekassan fújd meg Dudádat:
hogy ha mostan aluszik
szénán fekvén nyugoszik,
Máté készétsd hegedüdet, vony egy szép nótát.
3. Lörintz fogjál egy jó Bárányt, Vesd a Válladra,
Janko egy gelera [?] túrót, kösd a hátadra:
Miklós hozzá egy ketskét,
Petyi kanta tejetskét.
Getzi kelly föl mit aluszol, hozzá mézetskét.
4. Hát te Miska hol mulatol nyúzz meg egy Bárányt,
Gyurka frissen a nyakadba vesd a katzagányt;
András széppen furollyálly,
Balás sipot fujdogálly,
a kis Jesust így köszöntsük szép musikával.
5. Így szegények ajándékkal el indulának,
Betlehembe kis Jesushoz be is jutának:
a kisedet imádták,
dudát széppen meg fujták;
Mariának szent Josefnek jo napot mondtak.²⁷

²³ *Pribék János-ék.* (1831) Stoll B. 2002, 1319. sz. 12a. A gyűjtemény törzsanyagától eltérő, de egykorúnak tűnő kézírás, 2. versszak (*Vigan zengjetek, citerák... és Nohát, pásztorok, szegények...*).

²⁴ *Kiss Sándor kézírata* (1839) Stoll B. 2002, 834. sz.; 48. Volly I. 1982, 248. A magántulajdonban őrzött kéziratot sajnos nem láttam.

²⁵ Sztankó Béla váci kézírata nyomán (*Pt-18*). A szöveg történetéről: Volly I. 1982, 207. jegyzet (339.).

²⁶ Volly I. 1982, 4. sz.

²⁷ *Nemes György toldaléka* (1822) Stoll B. 2002, 705. sz. 52–53. Az utolsó szakasz jól láthatóan a *Csordapásztorok...* szokásos záróstrófájával rokon:

Bartalus István a *Magyar Népdalok Egyetemes Gyűjteményében* viszont egy 17. századi szövegmagra épülő, máshonnan nem ismert lakodalmi változatot közölt (*Pt-61*). Korai cseh (*Pt-25, 59*) és sziléziai (*Pt-19, 20, 48, 49, 55*)²⁸ népdalgyűjteményekben szintén megtalálhatók a dallamcsalád képviselői karácsonyi vagy búcsúsénekként. A 20. századi népzenei lejegyzések (magyar és külföldi forrásokban egyaránt) főleg a karácsonyi változatokat őrizték meg; a más műfajú szövegek háttérbe szorultak.

I. A „RITKA KERTBEN”-ALAPTÍPUS

A csoport ismérvei: legtöbb esetben AABA szerkezet, sorvégzők: **1 1 4+4**. Ide tartoznak a *Vietorisz-kézirat* dallamának közvetlen változatai, így a 18–19. századi magyar feljegyzések kivétel nélkül ebbe a típusba sorolhatók (*Pt-2, 3, 13, 17*). Ez a típus csak Magyarország területéről ismert, zömében magyar szöveggel; két szlovák (*Pt-10, 16*) és egy rézbányai román (*Pt-4*) variáns kapcsolódik ide. Már a legkorábbi feljegyzés „elhasonul” a csehes-szlovákos fővonulattól, s teljes értékű alváltozatnak tekinthető.

Az ide kapcsolódó szövegek köre igen változatos. Egyaránt képviseltetik magukat a melodiáriumok *Ritka kertben*- és *Igen fürge*-változatai, a *Kicsoda az, ki oly nagyon / Varga Geci* szövegcsoport, egy karácsonyi invariáns, a szöveg 1. sorát 4-ként ismétlő *Énekeljünk nagy örömmel*, egy szlovák Szent István-napi ének, egy magyar névnapköszöntő, egy román és egy szlovák farsangi tánc, valamint a *Vígan zengjétek, citerák* szövegcsaládjá.

II. A SSSL FFSF-TÍPUS

Szerkezetük többnyire AABA. A lengyel változatok sorvégzői a B sorban **4+4**, a cseheké **5+5**, a magyar változaté pedig **2+2**. Az altípus az 1680 körüli cseh alapvariánusra megy vissza. Tagjai cseh és sziléziai kéziratokban, illetve népdalgyűjteményekben található meg. Egyetlen magyar dallam szerepel a csoportban.

III. A SSSL FFFS-TÍPUS

Ebbe a csoportba összesen hat dallam tartozik (négy cseh, egy szlovák és egy magyar). Ez utóbbi változat *A*-sora eltér a külföldiekétől, és gyermekjátékok

Elindulának és el-béjutának,
A Szűz Máriának jó napot mondanak.

²⁸ Általán egyelőre nem ismert rokon dallamokat említ Papp Géza az RMDT II. 1970, 536. lapján olvasható jegyzetben a Schramek-féle kéziratból (*Pieśni ludowe Śląskie*, Kraków, Bibl. Polskiej Akademii Nauk. Rkp. 2619/II. 427., 433–435. sz.). További lengyel analógiákat közöl Zofia Stęszewska és Jan Stęszewski: *Tańce polskie z Vietoris-Kodex*. Kraków, PWM, 1960, VIII–IX. dallam táblázat, 8. példa.

zárósorára emlékeztet. Legkorábbi képviselője Ján Rittersberk 1825-ös cseh népdalkiadványában jelent meg, más képviselői is főként 19. századiak.

IV. TÁVOLABBI VARIÁNSOK

E csoport dallamai valamelyik sorukkal átlépi az általunk tárgyalt típus határát. Ebben legtöbbször annak van szerepe, hogy különböző (főként régi-ónkban közismert) karácsonyi énekek kontaminálódnak a dallamba. Ilyen állandó „vendég” a *Virgo parit filium*,²⁹ melynek nyomán többnyire az *A*-sorok alakulnak át (*Pt-18, 29, 41, 42*). A *B* sorokban más énekek *B*-motívumaival találkozhatunk: *A kis Jézus aranyalma*,³⁰ *Dicsőség mennyben az Istennek*³¹ és *Gratulare Virgo*.³² Gyakori az *A*-sorok **3** zárata, valamint a *B*-sorok ingadozó, a **4+4**-től gyakran eltérő kadenciái.

V. SZERKEZETI VARIÁNSOK

V. 1. Ungaresca-típus

Az ungarisca-forma a nevét egy magyarnak titulált 16. századi táncdallamról nyerte.³³ Neve ellenére nem specifikusan magyar forma; a szlovák és morva népzében például sokkal gyakoribb. Az ungarisca-forma lényege, hogy a többelemű nyitósorokra adott válaszként következik három félsornyi zárószakasz. A régebbi anyagban ennek megfelelői a többnyire vágáns nyitósorpár (*a a*), két rövidebb, azonos dallamú sor (*b b*) és egy zárómotívum, mely legtöbbször a nyitósorpár zárlatának variációja (*a*).³⁴

Gyakran megfigyelhető, hogy számos 16–17. századi eredetű dallam megrövidült a népi emlékezetben. A *Ritka kertben*-család ungariscává formált változataival rokoníthatjuk például a szlovák gyűjtésekből is ismert³⁵ *Ó, gyönyörű szép titokzatos éj*³⁶ kezdetű karácsonyi éneket, melynek *B*-motívuma megegyezik a vizsgált típusával.

²⁹ Cantus Catholici 1651, 25. RMDT II. 1970, 212. Papp Géza 16. századi, cseh eredetű dallamnak tartja (591.).

³⁰ MNT II. 1953, 521. sz., Volly I. 1982, 66. sz. Lásd még: *Pt-6, 13, 33, 35, 41*.

³¹ MNT II. 1953, 573. sz., Volly I. 1982, 116. sz. Lásd *Pt-26*.

³² Cantus Catholici (1651), 261.; RMDT II. 1970, 256/I. Papp Géza szerint csak közép-európai forrásokból ismert, széles körben folklorizálódott (617.), Lásd *Pt-30, 31, 34*.

³³ *Ungarescha* (Giorgio Mainerio: *Il primo libro de balli*, 1578) Szabolcsi B. 1959, I. 7. daltámpélda. A forma kialakulása feltehetően a középkori popularizálódó udvari (trubadúr) versformákhoz, mindenekelőtt a vágáns költészethez vezethető vissza.

³⁴ Szabolcsi a formát a szapphikus strófaból eredezteti (1959, I. 167.), ezt én téves hipotézisnek tartom. Az itt közölt struktúra saját álláspontom (Csörsz R. I. 2003, 2004.)

³⁵ Krekovičová, E. 1992, 16. sz. (*Dejčeže nom, dejče*); Chrástek, M. – Černý, E. 1870, 146. (*Pri svätom Jáne studničku*)

³⁶ Volly I. 1982, 146. sz. Ennek jegyzetében a forma visszaalakulásáról, az echoszerű előadásmódról is beszámol (315.).

Az ungarésca-forma *a* rímet visszahozó szerkezetének köszönhető, hogy az átalakult *Ritka kertben*-variánsok rímképlete gyakran *aa bba*, ellentétben a reprimánál megszokott *aa bbb*-vel.

Az ungarésca-formájú dallamok nyitómotívumai egyébként több más típusba is besorolhatók, így például a *ssls ffsf* és a *Ritka kertben*-alapvariáns változatainak is értelmezhetők.

V. 2. AAA-, AABB-, AABC-típus

E típusokba besorolt dallamaink nem tesznek eleget a visszatérő szerkezet kritériumainak. Az AAA típust az 1619-es lengyel lanttánc képviseli (*Pt-57*). Fölmerül a kérdés: vajon nem hangszeres aprája-motívumot kell-e látnunk benne? Máskülönben hiányos szerkezetűnek érezhetjük.

Az AABB típusba többek között a Magyarországon széles körben elterjedt, quodlibetszerű gyerekdal, a *Száraz tónak nedves partján* variánsai tartoznak. Rímképletük egységesen: *aa bb*.

Az AABC csoport dallamai visszatérés helyett egy, a *B*- és *A*-motívumok közti átmenetet jelentő *C*-sorral zárják le a dallamot.

ÖSSZEGZÉS

A *Ritka kertben*-dallamcsalád szerteágazó ugyan, de műfaji, metrikai és motivikai keretei jól körülhatárolhatók. Regionális tagoltságára jellemző, hogy az alapidallam elsősorban Magyarországon terjedt el, a *ssls ffsf* és a *sssl fffs* típusok cseh, szlovák és lengyel körben mozognak, magyar nyelvű ungarésca-variáns pedig nem ismeretes a családból.³⁷ Szabolcsi Bence a dallam német eredetére utal, de megjegyzi, hogy magyar történeti adatai kizárólag a Felvidékről, szlovák zenei hatások közeléből vannak.³⁸ A népi változatok országos elterjedtsége ezt némileg árnyalja; a szlovák telepeseiken kívül talán az idénymunkások és vándorkereskedők révén is terjedt. A kollégiumi zenében felbukkanó *Ritka kertben...* és *Olyan fürge...* szövegű változatok jelzik a dallam útját a populáris társasági kultúra felé.

A dallam szerkezeti adottságai modellként szolgáltak a 17., de még inkább a 18. század hasonló dallamai és versformái felépítéséhez, a reprimá-elv széles körű térhódításhoz. A (variálva) ismételt *A*-sorról egy kettéosztott, belsőrímes *B*-sor követi, melyet egy *A*-hoz közeli, *b* rímű nagysor zár le.³⁹ A szótagszámok közül a leggyakoribb: 13, 13, 7+7, 13. Az ungarésca-változatok 4. sora legtöbbször 5 szótagú (4+1). A belsőrímes (régí típusú) *A* sor tagolása: 4+4+5. Az *A*-sor kadenciái leggyakrabban **1** és **3**, ritkábban **5**,⁴⁰ a *B*-sor belső

³⁷ A típushoz legközelebbi adatunk egy magányos dallam Pálóczi Horváth Ádám gyűjteményéből, *Kurva vagy te, Badariné, galambom adta* kezdettel (Ötödfélszáz énekek, 1813, 375. sz.).

³⁸ Szabolcsi B. 1950, 16–17.

³⁹ A visszatérő szerkezetű, „új stílusú” dallamokról készített nemzetközi statisztikát lásd Szomjas-Schiffert Gy. 1978.

⁴⁰ Az utóbbi a *Virgo parit Filium*-téma beépülésének köszönhető.

kadenciája eredetileg csaknem minden típusban 4+4, ez 3+3-ra, 5+5-re stb. változhatott. Valamennyi dallam jellegzetesen dúr hexachord.

A dallamokhoz tartozó jelenkori folklórszövegek funkciója egységes; java-részt a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódnak. Kisebb részben paraliturgikus szerepkörben találkozunk a dallammal (búcsúsének, aratódal, névnapköszöntő). A 18. században gyakran lejegyzett, *Ritka kertben...* kezdetű szöveg nem folklorizálódott, ám a dallam szórványosan máig megtalálható a lakodalmi szokásdallamok között. Ez főként a 18. századi protestáns diáksághoz köthető csakúgy, mint a nyíri dámákat csúfoló dal vagy a gyakori használat nő-tajelzéseként. Karácsonyi énekként ezzel szemben szinte kizárólag katolikus vagy azzal érintkező protestáns közegben él.

Az ünnepi használat elősegítette más karácsonyi dallamok kontaminálódását. Ezek rokon jegyeik vagy szótagszám-viszonyaik miatt integrálódhattak, például több megosztott *B*-sorú karácsonyi népdal variánsát felfedezhetjük a család *B*-soraiban.

A DALLAMOK JEGYZETEI

A „RITKA KERTBEN”-TÍPUS (ALAPDALLAM)

1. [*Cím nélküli darab*]⁴¹

Vietorisz-kézirat (1680 k.) 129. sz.

Ferenczi I. – Hulková, M. 1986, 129. sz.; RMDT II. 140. sz.; Szendrei J. – Dobszay L. – Rajeczky B. 1979, II. 140a; Szabolcsi B. 1959/II. 12. sz.

A(A)BA; [13, (13), 7+7, 13]; szöveg nélkül.

Az 1. sor – analógiák alapján feltételezhető – ismétlését nem jelöli a kézirat. A dallam a kézirat *Sequuntur Choreae* c. fejezetében található, túlnyomórészt hangszeres táncdarabok és néhány szlovák incipitű darab társaságában.

2. *Igen fürge, mint az ürge a nyíri dáma*

Tóth István: *Áriák és Dallok verseikkel* (1832–1843) Stoll B. 2002, 786. sz. II. 178. sz.; RMKT XVIII/4. 470.⁴²

AABA^v; 13, 13, 7+7, 13; Rímek: *a a bb b*; belső rímek: A-ban.

⁴¹ A kézirat szokása szerint *Alia* ('más') felirat olvasható a dallam felett; ez azonban csak az előtte álló darabtól különbözteti meg.

⁴² Az analógiát ismerteti Bartha D. 1935, 128. jegyzet (200.) és Papp Géza (RMDT II. 1970, 140. sz. jegyzete, 535.). Bartha D. – Kiss J. 1953, 132. jegyzetében (579.) a dallam szövegében is azonos népi variánsát említi: *Olyan sürge, mint az ürge* Dömsöd (Pest m.) Gy: Kodály 1923; továbbá Bartalus István: *Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye*, III. 92. sz. (távolabbi variáns). Ebben a dallam a *Straßburger*-típushoz közelít, a versforma pedig ennek hatására átalakul, elveszítvén hagyományos reprimó jellegét: 13, 13, 15 (8+7), 13.

3. *Ritka kertben találsz télben kinyílt virágot*

- Kulcsár Pál melodiáriuma (1775–1785) Stoll B. 2002, 319. sz. II. 58. sz.
Dávidné Soltári (1790–91) Stoll B. 2002, 393. sz. 72. sz.
Pálóczi Horváth Ádám: Ötödfélszáz énekek (1813) Stoll B. 2002, 639. sz., 132. sz.
Bartha D. 1935, 128. sz. = Bartha D. – Kiss J. 1953, 132. sz.⁴³
AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek az összes A-ban.
A dallam mindhárom kéziratban megegyezik; a *Dávidné Soltári* szekunddal mélyebb 2. sora nyilvánvaló elírás.

4. [*Kolinda – Saltati = táncdallam*]

- Rézbánya; Seemayer 1903, 3. sz.⁴⁴
AABA^v; szövege (28.) nem formakövető.
A dallam 4. sorát (*ssd'l ssff mmrr dd*) a dallamcsalád több tagjánál megtaláljuk.⁴⁵

5. *Sok napokat, hónapokat élj nagy örömmel*

- Szilágysámson (Szilágy m.) Gy: Martin Gy. 1969, 1316:8423;
Szendrei J. – Dobszay L. – Rajeczky B. 1979, II. 140b
AABA^v; 13, 13, 8+8, 13; *a a bb b*, belső rímek: A-ban.
Névnepköszöntő.

6. *Vargá Géci, kely fél hámár*

- Menyhe (Nyitra m.) Gy: Kodály Z. 1911; MNT II. 643. sz.⁴⁶
AABA; 13, 13, 7+7, 13; 1. vsz: *a a bb a*; a 2. vsz.-tól: *a a bb b*; belső rímek: –. Szövegét vö. a 13. dallampéldáéval. B-sorának motívuma (*mmrr lls*) megegyezik az *A kis Jézus aranyalma* kezdetű karácsonyi ének 3. sorával.⁴⁷

7. *Vigan zengjetelek, citerák*

- Kézdiopolyán (Háromszék m.) Gy: Forrai M. 1958, 1316:4520;
Szendrei J. – Dobszay L. – Rajeczky B. 1979, II. 140. d
AA^vBAA^v; 13, 13, 7+7, 13, 13; rímek: *a a bb bb*; belső rímek: –
A dallam érdekes sajátossága a teljes egészében visszatérő 1–2. sor.

⁴³ A dallam analógiarendszerét keresztthivatkozással ismerteti Bartha D. 1935, 128. sz. jegyzete (200.) és Bartha D. – Kiss J. 1953, 132. sz. jegyzete (578–579.). Volly I. 1982, 207. jegyzetében (339.) Tóth változatát is tévesen *Ritka kertben* szöveggel ismerteti. Ugyanerre az alapdallamra énekelték kiadványa 208/a–b szövegét (*Kicsoda az, ki oly nagyon kiált felettünk?* Fonyód, Somogy m., 1930; *Hallod, pajtás, mi az újság*; Bába, Tolna m., 1937). Utóbbi egy 19. század közepi kéziratból idézi.

⁴⁴ Az analógiát ismerteti Bartha D. 1935, 128. sz. jegyzet (200.), ill. Szabolcsi B. 1959, II. 12. jegyzet (302.)

⁴⁵ Vö. *Pt-8* 2. és 4. sorával és *Pt-12* 4. sorával, *Pt-37* és *Pt-39* 1–2. és 4. sorával, *Pt-52* és *Pt-53* 1–2. sorával!

⁴⁶ Az analógiát ismerteti Volly I. 1982, 208/a jegyzet (339–340.); ugyanitt közli a Kodály gyűjtötte szöveget).

⁴⁷ Vö. *Pt-13*, mely ugyanezen falu kéziratos kántorkönyvéből idézi a dallamot, továbbá *Pt-33*, 35 és 41 3. sorával.

8. *Vigan zengjetelek, citerák*
 Bugyi (Pest m.) Gy: Volly I. 1930; Volly I. 1982, 207. sz.
 AA^{v1}BA^{v2}; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
 Templomi ének és kánta.⁴⁸
9. *Énekeljünk víg örömmel hálát Istennek*
 Kecel (Bács-Bodrog m.) Gy: Szomjas-Schiffert Gy. 1966, 316:4510;
 Szendrei J. – Dobszay L. – Rajeczky B. 1979, II. 140e
 AABA^v; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a aa a*; az 1. és 4. sor szövege azonos.⁴⁹
 Karácsonyi ének.
10. *Či st'ě zdraví f tomo dome*
 Mátraszentimre (Heves m.) Gy: Lami I. 1970; Lami I. 1984, 46/I. sz.
 AABA^v; 13, 13, 7+7, 14; rímek: *a a bb b*; belső rímek: elvértve.
 Szent István-napi ének; az A^v a *Ritka kertben* prototípusdallam.
11. *Vigan zengjetelek, citerák*
 Pozsonyacsákány (Pozsony m.) Gy: Fülöpp 1902; MNT II. 637. sz.⁵⁰
 AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
12. *Vigan zengjetelek, citerák*
 Kistelek (Csongrád m.) Gy: Mathia K. 1952; MNT II. 639. sz.⁵¹
 AA'BA^v; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
 A dallam a 4. sorban oktávra ugrik.⁵²
13. *Kicsoda az, ki olly nagyon kiált fölöttünk?*
 Menyhe (Nyitra m.), kéziratok kántorkönyv (19. század); Kodály Z.
 1916, 1. sz.⁵³
 AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
 B sorának motívuma *A kis Jézus aranyalma* kezdetű ének 3. sorával azonos.⁵⁴
14. *Vigan zengjetelek, citerák*
 Túrícse (Szatmár m.) Gy. Kodály 1921; MNT II. 642. sz.⁵⁵
 AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b (= c?)*; belső rímek: –
 B: sorvégzők: 3! A dallam nyugodtabb tempójú, mint rokonai.

⁴⁸ 2. és 4. sorát vö. *Pt-4*. és *Pt-12* 4. sorával, *Pt-37* és *Pt-39* 1–2. és 4. sorával, illetve *Pt-52* és 53 1–2. sorával!

⁴⁹ Vö. *Pt-23* szövegével!

⁵⁰ Az analógiát ismerteti Stęszewscy, Z.–J. 1960, 8b dallampélda; Papp Géza, RMDT II. 1970, 140. jegyzet (535.) és Volly I. 1982, 207. jegyzet (339.).

⁵¹ Az analógiát ismerteti Papp Géza, RMDT II. 1970, 140. jegyzet (535.).

⁵² Vö. *Pt-4* 4., *Pt-8* 2. és 4. sorával, továbbá *Pt-37*, 39, 52. és 53.

⁵³ Az analógiát ismerteti Bartha D. 1935, 128. sz. jegyzete (200.); Bartha D. – Kiss J. 1953, 132. jegyzet (579.); Volly I. 1982, 208/a jegyzet (339.); ugyanitt közli a Kodály gyűjtötte szöveget.

⁵⁴ Vö. *Pt-6* (ugyanezen faluban gyűjtött dallam), továbbá *Pt-33*, 35. és 41.

⁵⁵ Az analógiát ismerteti Volly I. 1982, 207. jegyzet (339.).

15. *Ajándékot viszünk a mi kis Jézusunknak*
Sztankó B. 1905, 77. sz.⁵⁶
AA^vBA^v; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
A dallamot 1–2. sora az *Apor Lázár*-dallamcsaláddal rokonítja.⁵⁷
Ebben a hasonló hangkészlet is segítséget nyújt.⁵⁸
16. *Teraz sa nám, teraz sa nám*
Poloczek, F. 1956, III. 470. sz.
AABA; 14, 14, 6+6, 14; rímek: *a a bb+b b*; belső rímek: csak B-ben.
Farsangi tánc. A 2. vsz.-ban az A-sor nem ismétlődik. A dallam motívumait vö. *Pt-26*.
17. *Kicsoda az, ki olly nagyon kiált fölöttünk?*
Nemes György kézírata (1822) Stoll B. 2002, 705. sz. 62.; RMDT II. 140. jegyzet, c. dallampélda.⁵⁹
AABA^v; 13, 13, 7+7, 13.
18. *Vígan zengjetelek, citerák*
Vác (Pest m.), Sztankó Béla kézírata; MNT II. 365/III. sz.⁶⁰
AABA^{v1} (1. vsz.); 13, 13, 11, 13
A^{v2}A^{v2}BA (2. vsz.); 13, 13, 6+7, 13; rímek: *a a bb*, ill. *a a bb b*, belső rímek: –
Betlehemes játék betétdala. Az 1. vsz.-ban a B nagysorként viselkedik. Az A² a *Virgo parit filium* rokonságához tartozik.⁶¹

A SSLS FFSF-TÍPUS

19. *Žeš jest skapa i takoma*
z p. Raciborskiego; Roger, J. 1976, 434. sz.
AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: 1-2. sor
20. *Małós nam dał za śpiéwanie*
z p. Raciborskiego; Roger, J. 1976, 436. sz.
AABA^v; 14, 14, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
21. *Žadní neví, co je nouze (Žadnej neví co jest nouze)*
E. J. Kostelický kézírata (1680 k.)
Němeček, J. 1956, 33.; Pohanka, J. 1958, 104/c; Szabolcsi B. 1959, II. 12. jegyzet (303.); Szomjas-Schiffert Gy. 1978, 7. kottapélda.

⁵⁶ Az analógiát ismerteti Bartha D. – Kiss J. 1953, 132. jegyzet (579.); Szabolcsi B. 1959, II. 12. jegyzet (303.).

⁵⁷ Lásd a tanulmány bevezetését.

⁵⁸ Vö. *Pt-61*.

⁵⁹ Az analógiát ismerteti Papp Géza, RMDT II. 1970, 140. jegyzet (535.).

⁶⁰ Az analógiát ismerteti Völly I. 1982, 207. jegyzet (339.).

⁶¹ Vö. *Pt-29*, 41. és 42.

AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: A-ban (nem egy-séges).

Cseh parasztlak éneke. A modern kiadásokból nem derül ki egyértel-műen, vajon az eredeti kézirat dallama is lúd-e.

22. *Veselme se, radujme se*

František Vavák kézírata (1789 k.); Němeček, J. 1956, 50.

AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: A-ban elvéve.

Az A-sorok cezúrahatórai nem 4+4-esek. A szöveg 1757 körül, a hét-éves háború során keletkezett.

23. *Énekeljünk víg örömmel hálát Istennek*

Galgahévíz (Pest m.) Gy: Volly I. 1935; Volly I. 1982, 209. sz.

AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a aa aa*; belső rímek: –

Volly 210. dallama ennek változata, de távolabbi variáns. A verssza-kok 1. sora mindkettőben megegyezik a negyedikkel.⁶²

A SSSL FFFS-TÍPUS

24. *Šťastie, zdravie, pokoj svatý*

Mutné (Orava) Gy: Krekovičová 1982; Krekovičová, E. 1992, 25. sz.

AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: elvéve.

Újévi kánta.

25. *Raduj se, kmotře Dvořáku*

Jan Rittersberk (1825); Markl, J. 1987, I. 250. sz.⁶³

AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –

Búcsúének.⁶⁴

26. *Ki az, aki mifölättünk oly nagyot kiáltott?*

Kiskomárom (Zala m.) Gy: Péczely 1925; MNT II. 644. sz.⁶⁵

ABA; 14, 7+7, 15; rímek: *a bb c*; belső rímek: –

A dallam A-sora gyermekjátékok zárósorával rokonítható. Vö. *Pt-16*. A B-sor motívumai a *Dicsőség mennyben az Istennek* kezdetű karácsonyi ének (hasonló funkciójú) B-sorával azonosak.

27. *Štěstí, zdraví, pokoj svatý*

[forrása ismeretlen]; Němeček, J. 1956, 75.

AABA; 13, 13, 7+7, 13 [szövegét a közreadó nem idézi].

Koleda, azaz karácsonyi ének.

⁶² Vö. *Pt-9*.

⁶³ Markl, J. 1987. esetében a római számok nem a kötetekre, hanem a dallamközlés fejeze-teire utalnak.

⁶⁴ A dallam eltérő szöveggel megtalálható: Erben, K. J. 1862, 313. sz. (*Kmotře Vávro, kmotře Řího*); további változata Markl, J. 1987. jegyzete nyomán: „*Krolmuse*”: *Staročeské pověsti, zpěvy, hry...* (1845–1851).

⁶⁵ Az analógiát ismerteti Volly I. 1982, 208/a jegyzet (339.).

28. *Štěstí zdraví, pokoj svatý*
 Pernica, B. 1952, 161.
 AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: elvétve.
29. *Čí to husy na potoce*
 Borešnice; Holas, Č. 1908, II. 17/b.
 AA^vBA^v; 13, 13, 5+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: végig.
 A dallam kadenciái: **5 3 4+5 3**. A *Virgo parit filium* távoli leszármazottja, inkább folklórvariánsaihoz⁶⁶ áll közel.⁶⁷

TÁVOLABBI VARIÁNSOK

30. *Az Istennek szent angyala mennyből lejöve*
 Kapossy – Szemenyei: Római katolikus egyházi énekek I–II. Eger (1887); Volly I. 1982, 212. sz.
 AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
 A B-sor motívumai a *Gratulare Virgo* kezdetű népének B-sorára emlékeztetnek.⁶⁸
31. *Angyalszóra a pásztorok elindulának*
 Kiskanizsa (Zala m.) Gy: Mathia K. 1931; MNT II. 640. sz.
 AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
 A B-sor motívumai a *Gratulare Virgo* kezdetű népének B-sorára emlékeztetnek.⁶⁹
32. *Jedna palečka, dvě palečky*
 Hanákföld; Jirousek, M. –Sirovátka, O. 1954, 60. sz.
 AA^{v1}BA^{v2}; 14, 17, 6+6, 18; rímek: *a a bb b*; belső rímek: A-ban; A^{v2}-ben a belső rím is *bb*!
 Vö. az 1619-es lengyel tabulatúra-változattal (*Pt-57*).
33. *Ki az, aki mi fölöttünk ily nagyot kiált?*
 Kiliti (Somogy m.) Gy: Peterdi 1900 k.; MNT II. 383/IV. sz.
 AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb cc*; belső rím: a 4. sorban (*cc*).
 Betlehemes játék betétdala. B-sorának motívumai az *A kis Jézus aranyalma* kezdetű ének 3. sorára emlékeztetnek.⁷⁰
34. *Jertek, kedves barátaim, szépen mulassunk*
 Jászladány (Jász–Nagykun–Szolnok m.) Gy: Deák / Deutsch; MNT III/A 560. sz.⁷¹
 AABA^v; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; 2. vsz: *a a b b*; belső rímek: –

⁶⁶ *Királyoknak királyának* (Volly I. 1982, 129. sz.); *Krisztus Jézus született, örvendezzünk* (Volly I. 1982, 164. sz.).

⁶⁷ Vö. *Pt-18*, 41. és 42.

⁶⁸ Vö. *Pt-31*. és 34.

⁶⁹ Vö. *Pt-30*. és 34.

⁷⁰ Vö. *Pt-6*, 13, 35. és 41.

⁷¹ Az analógiát ismerteti Papp Géza, RMDT II. 1970, 140. jegyzet (535.).

Lakodalmi ének. Dekolorálva közlöm. A dallamot vö. uo. 561. sz. (távolabbi variáns). B-sorának motívumai a *Gratulare Virgo* B-sorát idézik.⁷²

35. *Kicsoda az, ki fëlöttünk ily nagyot kiált?*

Sásd (Baranya m.) Gy: Mezey 1935; MNT II. 645. sz.⁷³

AABA^v; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb c*; belső rímek: 4. sor.

B-sorának motívumai *A kis Jézus aranyalma* kezdetű ének 3. sorával rokoníthatók.⁷⁴

36. *Vígan zengjetekek, citerák*

Sztankó B. 1905, 75.⁷⁵

AABA^v; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –

Az A^v-sor tkp. az A minuált változata (tempóváltó ének).

37. *Pochválen bud' Jezis Kristus*

Pernica, B. 1952, 147.

AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –

A sora oktávra ugró első ütemét több nép zenéjéből ismerjük.⁷⁶

38. *Pochválen bud' Jezis Kristus*

Pernica, B. 1952, 146.

AABA^v; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –

39. *Pochválen bod' Ježiš Kristus*

Krasice (Haňe) Gy. Poláček 1950; Poláček, J. 1966, 63. sz.

AABA; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –

6/8-os dallam; aratódal. Oktávot érintő 1. ütemét több környező nép zenéjében fellelhetjük.⁷⁷

40. *Dobrý večer, pokoj svätí*

Strelníky (Zvolen) Gy: Kováčová 1964; Krekovičová, E. 1992, 26. sz.

AABA; 13, 13, 7+7 (8+8), 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: elvétve.

41. *Vígan zengjetekek, citërák*

Szalmár–Felsőerek (Pest m.) Gy: Kiss L. 1952; MNT II. 364/II. sz.⁷⁸

ABCB^v; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –

Kontaminált dallam (betlehemes játék betétdala). Az A-sor a *Virgo parit filium* variánskörébe tartozik,⁷⁹ a C-sor *A kis Jézus aranyalma* 3. sorához áll közel.⁸⁰

⁷² Vö. *Pt-30.* és *31.*

⁷³ Az analógiát ismerteti Volly I. 1982, 208/a jegyzet (339.).

⁷⁴ Vö. *Pt-6, 13, 33.* és *41.*

⁷⁵ Az analógiát ismerteti Bartha D. – Kiss J. 1953, 132. jegyzet (579.).

⁷⁶ Vö. *Pt-4, 8, 39, 52, 53.*

⁷⁷ Vö. *Pt-4, 8, 37, 52, 53.*

⁷⁸ Az analógiát ismerteti Volly I. 1982, 208/a jegyzet (339.).

⁷⁹ Vö. *Pt-18, 29.* és *42.*

⁸⁰ Vö. *Pt-6, 13, 33.* és *35.*

42. *Vigan zengjetelek, citerák*
Balatonkeresztúr (Somogy m.) Gy: Vikár L. 1952; MNT II. 378/
VII.⁸¹
AABC; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
A dallam minden A-sora a *Virgo parit filium* variánsa, a B-sor szek-
venciázó jellegű (4 3 zárlatokkal); a *Ritka kertben* alapidallam rokon-
ságát a C képviseli.⁸²
43. *Vigan zengjetelek, citerák*
Somogy (Magyar Cserkész, 1925); MNT II. 638. sz.⁸³
AABC; 13, 13, 7+7, 13 (11); rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
Az A-sor a *Hol jártál az éjjel* cseh-morva eredetű dallamának nyitó-
sorához, a C pedig a *Ritka kertben* alapidallamhoz áll közel.⁸⁴
44. *Vigan zengjetelek, citerák*
Mezőkövesd (Borsod m.) Gy: Volly I. 1938; MNT II. 646. sz.⁸⁵
AABC; 13, 13, 7+7, 13; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
A *Ritka kertben* alapidallama itt is a C-sor.⁸⁶
45. *Hogyha éccer vélünk együtt Bettlehembe el akartok gyönni*
Dercsika (Pozsony m.) Gy: Szomjas–Schiffert 1962; Szendrei J. –
Dobszay L. – Rajeczky B. 1979, II. 140c
AA^vBC; 18, 14, 6+6, 15; rímek: *a a bb cc*; belső rím: 4. sor.
Karácsonyi pásztortánc. Szótagszám-bővülései belső ismétlésekre
vezethetők vissza. Az A-sor a *Starck-virginálkönyv* magyar táncá-
nak oktávon induló dallamrokonságába tartozik;⁸⁷ a *Ritka kertben*
alapidallamot itt is a C képviseli.⁸⁸
46. *Rózsaszínű ábrázatja*
Szilágykerked (Szilágy m.) Gy: Veress Etelka, 1939 k.; Makai E. –
Nagy Ö. 1993, 23/c. (274.)
AA BB C B^vB^v 21, 21, 13, 13, 7+7, 13, 13; rímek: *aa a bbb b cc dd e e*;
belső rímek: hármas és kettes csoportokban.
Az A sor tkp. C^v. A belső rímek nem cezúrahatarokon állnak.
Feltételezhető, hogy műköltői szöveget adaptáltak e közismert dal-
lamra (Szent János-kánta). Dallamtáblázatomban a B-sorokkal kez-
dődően adom közre.

⁸¹ Az analógiát ismerteti Volly I. 1982, 208/a jegyzet (339.).

⁸² Vö. *Pt-43, 44. és 45.*

⁸³ Az analógiát ismerteti Volly I. 1982, 208/a jegyzet (339.).

⁸⁴ Vö. *Pt-42, 44, 45.*

⁸⁵ Az analógiát ismerteti Volly I. 1982, 208/a jegyzet (339.).

⁸⁶ Vö. *Pt-42, 43. és 45.*

⁸⁷ Szabolcsi B. 1959, II. 72. sz.

⁸⁸ Vö. *Pt-42, 43. és 44.*

SZERKEZETI VÁLTOZATOK

UNGARESCA-TÍPUS

47. *Vzácný pane hospodári*
 Bartoš, F. 1899–1901, II. 1917. sz. = Pernica, B. 1952, 164.
 AABA^v; 13, 13, 7+7, 5; rímek: *a a bb a*; belső rímek: –
 Az A^v az A-sor 3–4. üteme.
48. *Szczęście, zdrowie, pokój święty*
 z p. Raciborskiego; Roger, J. 1976, 427. sz.⁸⁹
 AABA^v; 13, 13, 7+7 (8+8), 5; rímek: *a a bb b (x)*; belső rímek: elvétve.
49. *Dobregoś się poradziła*
 z p. Raciborskiego; Roger, J. 1976, 433. sz.⁹⁰
 AABA^v; 14, 14, 8+8, 5; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
50. *Pocóżeś mnie, matuleńko*
 Kozietulski, C. 1947, 2. sz. = Stęszewscy, Z.–J. 1960, 8. tábla/3.
 AABC; 13, 13, 8+8, 5; rímek: *a a bb a*; belső rímek: –
51. *Ščejsce, zdrave, pokój svaty*
 Hertník (Šáříš) Gy: F. Poloczek; Krekovičová, É. 1992, 152. sz.
 AABA^v; 13, 13, 7+7, 5 ...; rímek: *a a bb b*; belső rímek: elvétve.
 A dallamnak csak első három sorát közlöm.
52. *Štěstí, zdraví, požehnání*
 Loučka (Valašská) Gy: Vetterl, K. 1949; Vetterl, K. 1960, I. 68a.⁹¹
 AABA^v; 13, 13, 7+7, 5; rímek: *a a bb b*; belső rímek: elvétve.
 Oktávra ugró kezdőmotívuma több környező nép zenéjében megtalálható.⁹²
53. *Narodilo sa nám dítě*
 Vysoké Pole (Valašská); Vetterl, K. 1960, I. 68b.
 AABA^v; 13, 13, 8+8, 5; rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
 Oktávra ugró kezdőmotívuma több környező nép zenéjében megtalálható.⁹³
54. *Mau si, mau si, premarhau si*
 Nagycserkesz (Szabolcs–Szatmár m.) Gy: Lami I. 1979; Lami I. 1988, 256. sz.
 ABA^v; 8, 6+6, 4; rímek: *a a aa*; belső rímek: A.
 Erősen redukált forma; dallamváltozatai nem e típushoz tartoznak.

⁸⁹ A dallam megegyezik: Roger, J. 1976, 431. sz. (*Posłuchajże, ty panienko*).

⁹⁰ A dallam megegyezik: Roger, J. 1976, 435. sz. (*Zą kolędę niech cię żegna Bóg*).

⁹¹ Az analógiát ismerteti Stęszewscy, Z.–J. 1960, 8c dallampélda.

⁹² Vö. Pt-4, 8, 12, 37, 39, 53.

⁹³ Vö. Pt-4, 8, 12, 37, 39, 52.

55. *Koziol wogrodzie matusiu*
Kolberg, O. 1885. Tom 18. 101. sz. = Stęszewscy, Z–J. 8. dallam-
tábla/7.
ABB^v; 13, 8+8, 7; rímek: *a a aa*; belső rímek: –
56. *Ščašče, zdrave, pokoj svety*
Olešná–Potočky (Kysuce) Gy: Mačák 1959; Krekovičová, E. 1992,
35. sz.
AABA^v; 13, 13, 7+7, 5; rímek: *a a bb b*; belső rímek: elvétve.
3/4-es lüktetésű dallam.

AAA-TÍPUS

57. [*Polonicum*]
„Długoraj-féle tabulatúra” (1619); Stęszewska, Z. 1962, I. 40. sz.⁹⁴
AA^{v1}A^{v2}; hangszeres darab, szövegutalás nélkül.

AABB-TÍPUS

58. *Narodyv sia Jėsus Chrystos*
Kolberg, O. 1964. Tom 35. 7. [sz.]
AABB; 13, 13, 12, 12; rímek: *a a bb*; belső rímek: általában A²-ben.
59. *Sil sem proso na souvrati*
Ján Rittersberk (1825); Markl, J. 1987, I. 75/c
AABB; 14, 14, 5+7, 5+7; rímek: *a a bb*; belső rímek: B-ben.
A dallam a Magyarországon is közismert gyerekdal, a *Szár az tónak nedves partján* dallamszerkezetét és rímeit (B: 5+7: *Sej, haj, denevér / Bennünk van a kutyavér*) idézi fel. A 75/a–b dallamok is távolabbi variánsok.
60. *Lányok mennek a templomba*
MNT I. 1014. sz.⁹⁵
AABB^v; 14, 14, 13, 13; rímek: *a a bb*; belső rímek: –
A B-sorokban egy keresztrímes megoldást figyelhetünk meg:
Ha jó lányok volnátok,	nekem köszönnétek,
Hosszú a pántlikátok,	bokorra kötnétek.

⁹⁴ A dallamnak a *Ritka kertben*-csoporttal való rokonságára utal Ferenczi I. – Hulková, M. 1986, 37. (110. jegyzet) és Király P. 1995, 83. (101. jegyzet).

⁹⁵ A MNT I. 1951, 1044. dallam 2. sora a *Ritka kertben* alapdallamának változata. Az analógiákat ismerteti Bartha D. – Kiss J. 1953, 132. jegyzet (579.).

AABC-TÍPUS

61. *Jó szerencsét, egész háznép*
Bartalus István: Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye I. 236.;
MNT III/A 437. sz.⁹⁶
AA^vBC; 14, 14, 8+8, 6+6; rímek: *a a b bb*; belső rímek: B, C.
Az A-sor az *Apor Lázár*-dallamcsaládba tartozik.⁹⁷
62. *Nyissátok meg házatokat, hű keresztények!*
Vác, Sztankó Béla kézírata; Sztankó B. 1905, 74. = MNT II. 365/I.
sz.⁹⁸
AABA^v; 13, 13, 7+7, 12 (6+6); rímek: *a a bb b*; belső rímek: –
63. *Pospešte sem pastuškovia*
Duris, J. 1960, 2. sz.
AABC; 14, 14, 8+8, 6+6; rímek: *a a bb b*; belső rímek: A²-ben.
64. [*Come the, sheperds*]
Duris, J. 1960, 84.
AABC; 14, 14, 8+8, 8 (szövegét csak angol fordításban adja).
65. *Vígan zengnek a citorák*
Szentlőrinc–Tarcsapuszta (Baranya m.) Gy: Berze Nagy J. 1936;
MNT II. 641. sz.⁹⁹
AABC ...; 13, 13, 7+8, 11 ...; rímek: *a a bb c ...* Belső rímek: –
A dallamnak csak első felét adom közre. A B-sor *Szél fújja pántliká-*
mat szövegváltozatokkal ismert, körjátékok 2. dallamsoraként elter-
jedt motívumához közeli, repetitív.
66. *Három fehér szőlőtőke, három fekete*
Szakcs (Tolna m.) Gy: Paulovics G. 1961; Szendrei j. – Dobszay L.
– Rajeczky B. 1979, II. 140f
AABB^v; 13, 13, 7+7, 7+7; rímek: *a a bb cc*; belső rímek: –
67. *Vígan zengjetelek, citerák*
Alsóőr (Burgenland) Gy: Volly 1970; Volly I. 1982, 206. sz.
AA^{1v}BA^{2v}; 13, 13, 6+6, 7; rímek: *a a bb c*; belső rímek: –
4. sora voltaképp rövidült A^{1v}. Templomi ének, Sanctusra.

⁹⁶ Az analógiát ismerteti Papp Géza, RMDT II. 1970, 140. jegyzet (535.).

⁹⁷ Vö. *Pt-15*.

⁹⁸ Az analógiát ismerteti Bartha D. – Kiss J. 1953, 132. jegyzet (579.); Szabolcsi B. 1959, II. 12. jegyzet (303.) és Volly I. 1982, 207. jegyzet (339.).

⁹⁹ Az analógiát ismerteti Volly I. 1982, 207. jegyzet (339.).

MUTATÓK

I. SORSZERKEZET SZERINT

AA ^{v1} A ^{v2}	57.
AABA	1., 3., 6., 11., 14., 16., 19., 21–23., 25., 27., 28., 30., 31., 33., 37., 39., 40.
AABA ^v	2., 4., 5., 9., 10., 17., 18. (1. vsz.), 20., 24., 34., 35., 36., 38., 47–49., 51. (részl.), 52., 53., 56., 62.
AA ^v BAA ^v	7.
AA ^v BA ^v	15., 29.
AA ^{v1} BA ^{v2}	8., 32., 67.
AA ^v BA ^v	12.
A ^{v2} A ^{v2} BA	18. (2. vsz.)
AABB	58., 59.
AA BB C B ^v B ^v	46.
AA BB ^v	60., 66.
AABC	44., 50., 63., 64., 65. (részl.)
AA ^v BC	45., 61.
ABA	26.
ABA ^v	54.
ABB ^v	55.
ABCB ^v	41.

II. RÍMKÉPLETEK SZERINT

<i>a a aa</i>	54., 55.
<i>a a aa a</i>	9., 23.
<i>aaa bbb b cc dd e e</i>	46.
<i>a a bb a</i>	6. (1. vsz.), 47., 50.
<i>a a b b</i>	18. (1. vsz.), 58–60.
<i>a a bb b</i>	2., 3., 5., 6. (2. vsz.), 7., 8., 10–15., 18. (2. vsz.), 19–25., 29–32., 34., 36–44., 48., 49., 51–53., 56., 61–63.

$a a bb + b b$	16.
$a a bb c$	14. (?), 35., 65., 67.
$a a bb cc$	33., 45., 66.
$a bb c$	26.

III. SZÓTAGSZÁMOK SZERINT

8, 6+6, 4	54.
13, 8+8, 7	55.
13, 13, 11, 13	18. (1. vsz.)
13, 13, 12, 12	58.
13, 13, 5+7, 13	29.
13, 13, 6+6, 7	67.
13, 13, 6+7, 13	18. (2. vsz.)
13, 13, 7+7, 5	47., 48., 51., 52., 56.
13, 13, 7+7, 11	43.
13, 13, 7+7, 12	62.
13, 13, 7+7, 13	1–3., 6., 8., 9., 11–15., 17., 19– 25., 27., 28., 30., 31., 33–44.
13, 13, 7+7, 13, 13	7.
13, 13, 7+7, 14	10.
13, 13, 7+7, 7+7	66.
13, 13, 7+8, 11 ...	65.
13, 13, 8+8, 5	48–50, 53.
13, 13, 8+8, 13	5., 40.
14, 7+7, 15	26.
14, 14, 5+7, 5+7	59.
14, 14, 6+6, 14	16.
14, 14, 13, 13	60.
14, 14, 8+8, 8	64.
14, 14, 8+8, 6+6	61., 63.
14, 17, 6+6., 18	32.
18, 14, 6+6, 15	45.
21, 21, 13, 13, 7+7, 13, 13	46.

IV. SZÖVEGKEZDETEK SZERINT

MAGYAR SZÖVEGŰ, ILL. VONATKOZÁSÚ DALLAMOK

[Cím nélküli darab]	1.
Ajándékot viszünk a mi kis Jézusunknak	15.
Angyalszóra a pásztorok elindulának	31.
Az Istennek szent angyala mennyből lejöve	30.
Énekeljünk víg örömmel hálát Istennek	9., 23.
Három fehér szőlőtőke, három fekete	66.
Hogyha éccer velünk együtt Bétlehembe	45.
Igen fürge, mint az ürge a nyíri dáma	2.
Jertek, kedves barátaim, szépen mulassunk	34.
Jó szerencsét, egész háznép	61.
Ki az, aki mi fölöttünk ily nagyot kiált?	33.
Ki az, aki mifölöttünk oly nagyot kiáltott?	26.
Kicsoda az, ki fölöttünk ily nagyot kiált?	35.
Kicsoda az, ki olly nagyon kiált fölöttünk?	13., 17.
Lányok mennek a templomba	60.
Nyissátok meg házatokat, hú keresztények!	62.
Ritka kertben találsz télben kinyílt virágot	3.
Rózsaszínű ábrázatja	46.
Sok napokat, hónapokat élj nagy örömmel	5.
Várga Göci, kely fél hámár	6.
Vígan zengjetek, citerák / citorák	7., 8., 11, 12., 14., 18., 36., 41. 42., 43., 44., 67.
Vígan zengnek a citorák	65.

CSEH ÉS MORVA SZÖVEGŰ DALLAMOK

Čí to husy na potoce	29.
Jedna palečka, dvě palečky	32.
Kmotře Vávro, kmotře Řiho	25. (jegyz.)
Narodilo sa nám dítě	53.
Pochválen bud' Ježiš Kristus	37–39.
Raduj se, kmotře Dvořáku	25.
Šťěstí zdraví, pokoj svatý	27, 28.
Šťěstí, zdraví, požehnání	52.
Sil sem proso na souvrati	59.
Veselme se, radujme se	22.
Vzácný pane hospodáři	47.
Žádní neví, co je nouze	21.

SZLOVÁK SZÖVEGŰ DALLAMOK

[Come the, sheperds]	64.
Či s't'e zdraví f tomo dome	10.
Dobry večer, pokoj svät'í	40.
Mau si, mau si, premarhau si	54.
Pospešte sem pastuškovia	63.
Ščašče, zdrave, pokoj svety	56.
Ščejsce, zdrave, pokoj svaty	51.
S't'ast'ie, zdravie, pokoj svatý	24.
Teraz sa nám, teraz sa nám	16.

LENGYEL SZÖVEGŰ VAGY LENGYEL VONATKOZÁSÚ DALLAMOK

[Polonicum]	57.
Dobregoś się poradziła	49.
Kozioł wogrodzie matusiu	55.
Małoś nam dał za śpiéwanie	20.
Narodyv sia Jésus Chrystos	58.
Pocóżeś mnie, matuleńko	50.
Posłuchajże, ty panienko	48. jegyz.
Szczęście, zdrowie, pokoj święty	48.
Zą kolędę niech cię żegna Bóg	49. jegyz.
Żeś jest skąpa i łakoma	19.

ROMÁN VONATKOZÁSÚ DALLAM

[Kolinda – Saltati = táncdallam]	4.
----------------------------------	----

A „RITKA KERTBEN”-TÍPUS (ALAPDALLAM)

The image displays a musical score for a piece titled "A „RITKA KERTBEN”-TÍPUS (ALAPDALLAM)". The score is written in a single system with eight staves, numbered 1 through 8. Each staff begins with a treble clef. The music is composed of eighth and sixteenth notes, with various rests and phrasing slurs. The notation includes repeat signs and first/second endings. The piece concludes with a double bar line on the eighth staff.

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

Two staves of musical notation. The first staff (treble clef) contains measures 18 and 19. The second staff (treble clef) contains measures 18 and 19. Both staves show a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a repeat sign in measure 19.

A SSSL S FFSF-TÍPUS

19

One staff of musical notation (treble clef) containing measure 19. It continues the melodic line from the previous staff with eighth and sixteenth notes and a repeat sign.

20

One staff of musical notation (treble clef) containing measure 20. It continues the melodic line with eighth and sixteenth notes and a repeat sign.

21

One staff of musical notation (treble clef) containing measure 21. It continues the melodic line with eighth and sixteenth notes and a repeat sign.

22

One staff of musical notation (treble clef) containing measure 22. It continues the melodic line with eighth and sixteenth notes and a repeat sign.

23

One staff of musical notation (treble clef) containing measure 23. It continues the melodic line with eighth and sixteenth notes and a repeat sign.

A SSSL FFFS-TÍPUS

24 Musical notation for measure 24, featuring a treble clef, a key signature of one flat, and a complex rhythmic pattern with eighth and sixteenth notes.

25 Musical notation for measure 25, continuing the rhythmic pattern from the previous measure.

26 Musical notation for measure 26, showing a continuation of the melodic and rhythmic motifs.

27 Musical notation for measure 27, maintaining the established musical structure.

28 Musical notation for measure 28, concluding the sequence of notes for this measure.

29 Musical notation for measure 29, consisting of two staves of music with a treble clef and a key signature of one flat.

TÁVOLABBI VARIÁNSOK

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

The image displays ten staves of musical notation, numbered 30 through 39. Each staff begins with a treble clef. The music is written in a single melodic line. Staves 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, and 38 each contain a double bar line with repeat dots on both sides, indicating a repeated section. Staff 39 concludes the sequence with a double bar line and a repeat sign.

40 Musical notation for measure 40, featuring a treble clef and a sequence of eighth and sixteenth notes.

41 Musical notation for measure 41, featuring a treble clef and a sequence of eighth and sixteenth notes.

42 Musical notation for measure 42, featuring a treble clef and a sequence of eighth and sixteenth notes.

43 Musical notation for measure 43, featuring a treble clef and a sequence of eighth and sixteenth notes.

44 Musical notation for measure 44, featuring a treble clef and a sequence of eighth and sixteenth notes.

45 Musical notation for measure 45, featuring a treble clef and a sequence of eighth and sixteenth notes.

46 Musical notation for measure 46, featuring a treble clef and a sequence of eighth and sixteenth notes, ending with an ellipsis (...).

SZERKEZETI VÁLTOZATOK
UNGARESCA-TÍPUS

47

48

49

50

51 etc.

52

53

54

55

56

AAA-TÍPUS

57

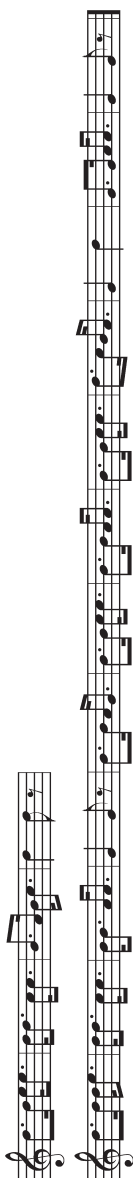
AABB-TÍPUS

58

59

60

AABC-TÍPUS

61

62

63

64

65

66

67

etc.

IRODALOM

Bartha Dénes (sajtó alá rend.)

1935 A XVIII. század magyar dallamai. Énekelt versek a magyar kollegiumok diákmelodiáriumaiából (1770–1800). Budapest, Magyar Tudományos Akadémia

Bartha Dénes – Kiss József (sajtó alá rend.)

1953 Ötödfélszáz énekek. Pálóczi Horváth Ádám dalgyűjteménye az 1813. évből. Kritikai kiadás, jegyzetekkel. Budapest, Akadémiai Kiadó

Bartoš, František

1899–1901 Národní písně moravské nově nasbíraně. Praha, ČA.

Böhme, Franz Magnus

1966 Altdeutsches Liederbuch. Volkslieder der Deutschen nach Wort und Weise aus dem 12. bis 17. Jahrhundert. (1877) Reprint. Hildesheim – Wiesbaden, Olms und Breitkopf u. Härtel

Chrástek, Michal – Černý, Emil

1870 Sborník slovenských národních piesni, povestí, přísloví, porekadiel, hádok, hier, obyčajov a povier. Sv. I. Viedna

Csörsz Rumen István

2001 Világi énekek és versek 1720–1846 (válogatás). A magyar költészet kincsestára 97. Budapest, Unikornis Könyv- és Lapkiadó Kft.

2003 Az ungaroesca-forma irodalmi és zenei háttere. PhD-disszertáció, kézirat. Budapest (http://www.iti.mta.hu/Ungaroesca_PDF.zip)

2004 Az ungaroesca-forma hátteréről. In: Andrásfalvy Bertalan – Domokos Mária – Nagy Ilona (szerk.) Az Idő rostájában. Tanulmányok Vargyas Lajos 90. születésnapjára. I. Budapest, L'Harmattan, 397–414.

Duris, Jozef

1960 Slovak Christmas. A Symposium of Songs, Customs and Plays. Rome – Cleveland, Slovak Institute

Erben, Karel Jaromír

1862 Nápěvy prstonárodních písní českých. Příloha k písním. Praha

Fajcsák Attila

2008 Egy hajdútánc-dallamunk eredete. Arrabona (A Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Közleményei) 46/2. 173–186.

Ferenczi Ilona – Hulková, Marta (ed.)

1986 Tabulatura Vietoris saeculi XVII. Bratislava, OPUS (Musicalia Danubiana 5.)

Holas, Čeněk

1908 České národní písně a tance. Díl II. Pošumaví (Prácheňsko). Praha, B. Kočí

Jiroušek, Miroslav – Sirovátka, Oldrich

1954 Písně z Hané. Krajobové zpěvníčky. Praha, SNKLHU

Király Péter

1995 A lantjáték Magyarországon a XV. századtól a XVII. század közepéig. Budapest, Balassi Kiadó, (Humanizmus és reformáció 22.)

- Kodály Zoltán
 1916 Régi karácsonyi énekek. *Ethnographia* XXVII. 221–224.
 1952 A magyar népzene. A példatárat szerkesztette Vargyas Lajos. Budapest, Zeneműkiadó
- Kolberg, Oskar
 1963 Dzieła wszystkie. Tom 18. Kielickie I. (1885) Wrocław-Poznań (Reprint kiadás)
 1964 Dzieła wszystkie. Tom 35. Przemyskie (1891). Wrocław-Poznań (Reprint kiadás)
- Kozietulski, C.
 1947 Lekcje słuchania muzyki. Kraków, PWM
- Krekovičová, Eva
 1992 Slovenské koledy. Od Štedrého večera do Troch kráľov. Bratislava, Práca
- Lami, Štefan
 1984 Výročné zvyky a ľudové hry. Budapest, Tankönyvkiadó
 1988 Keď si ja zaspievam. Zbierka slovenských ľudových piesní v Maďarsku. Budapest, Tankönyvkiadó
- Makai Endre – Nagy Ödön (összeáll.)
 1993 Adatok téli néphagyományaink ismeretéhez. Szerk.: Barna Gábor. Budapest, MTA Néprajzi Kutatóintézet. (Magyar Népköltési Gyűjtemény XX.)
- Markl, Jaroslav
 1987 Nejstarší sbírky českých lidových písní. (Kolovratsý rukopis, Rittersberkovy České národní písně, Sbírka ze Sadské a jiné). Praha, Supraphon
- MNT I.
 1951 A Magyar Népzene Tára I. Gyermekjátékok. Sajtó alá rendezte Kerényi György. Budapest, Zeneműkiadó Vállalat
- MNT II.
 1953 A Magyar Népzene Tára II. Jeles napok. Sajtó alá rendezte Kerényi György. Budapest, Akadémiai Kiadó
- MNT III/A
 1955 A Magyar Népzene Tára III/A. Lakodalom. Sajtó alá rendezte Kiss Lajos. Budapest, Akadémiai Kiadó
- Němeček, Jan
 1956 Zpěvy XVII a XVIII století. Praha, SNKLHU
- Pernica, Bohuslav
 1952 Říkadla, škádlivky, lidové hry a písně Moravské Horácko a Podhorácko. I. Havlíčkův Brod
- Pohanka, Jaroslav
 1958 Dějiny české hudby v příkladech. Praha, SNKLHU
- Poláček, Jan
 1966 Lidové písně z Hané. I. Prostějovsko. Sbírka jednohlasých lidových písní. Brno, Blok.

- Poloczek, František
1956 Slovenské ľudové piesne. Zväzok III. Bratislava, SAV.
- RMDT II.
1970 Régi magyar dallamok tára II. Papp Géza: A XVII. század énekelt dallamai. Budapest, Akadémiai Kiadó
- RMKT XVIII. század IV.
2000 Régi magyar költők tára XVIII. század. IV. Közköltészet 1. Mulattatók. Sajtó alá rendezte Küllös Imola, munkatárs Csörsz Rumen István. Budapest, Balassi Kiadó
- RMKT XVIII. század VIII.
2006 Régi magyar költők tára XVIII. század. VIII. Közköltészet 2. Társadalmi és lakodalmi költészet. Sajtó alá rendezte Csörsz Rumen István és Küllös Imola. Budapest, Universitas Könyvkiadó
- Roger, Juliusz
1976 Pieśni ludu Polskiego w Górnym Szląsku. (1863). Wydanie fototypiczne. Opole
- Seemayer Vilibáld
1903 A rézbányai turkajárás. *Néprajzi Értesítő* IV. 23–29.
- Stęszewscy, Zofia i Jan
1960 Tańce polskie z Vietoris-Kodex. Kraków, PWM
- Stęszewska, Zofia
1962 Tańce polskie z tabulatur lutniowych. I. Kraków, PWM
- Stoll Béla (összeáll.)
2002 A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840). 2., bőv. kiad. Budapest, Balassi Kiadó
- Szabolcsi Bence
1950 Adatok az új magyar népdalstílus történetéhez (1.) *Új Zenei Szemle* 2. 13–18.
1959a A XVI. század magyar tánczenéje. In: Bónis Ferenc (sajtó alá rendezte) *A magyar zene évszázadai. I.* Budapest, Zeneműkiadó Vállalat, 157–208.
1959b A XVII. sz. magyar világi dallamai. In: Bónis Ferenc (sajtó alá rendezte) *A magyar zene évszázadai I.* Budapest, Zeneműkiadó Vállalat, 281–372.
- Szendrei Janka – Dobszay László – Rajeczky Benjámín
1979 XVI–XVII. századi dallamaink a népi emlékezetben. I–II.¹⁰⁰ Budapest, Akadémiai Kiadó
- Szomjas-Schiffert György
1978 Az új stílus (rondó forma) kifejlődése a magyar és a cseh-morva népzeneben. *Ethnographia* LXXXIX. 23–91.
1986 Újabb adatok a magyar és a cseh-morva népzene összehasonlításához. *Ethnographia* XCVIII. 310–333.
- Sztankó Béla
1905 Énekiskola tanító- és tanítónőképző intézetek számára. III. Budapest, Franklin-Társulat

¹⁰⁰ A hivatkozásokban található római számok nem a kötetek, hanem a táblázatok számai!

Vetterl, Karel

1960 Lidové písně a tance z Valašskokloboucka. Praha, NČAV

Volly István

1982 277 karácsonyi ének. In: Volly István: Karácsonyi és Mária-énekek.
Budapest, Szent István Társulat, 25–374.